

максимальний) ефект при збереженні динамічної рівноваги у містечковому ландшафті, тобто без перевищення на них гранично допустимих антропогенних навантажень.

Список використаних джерел

1. Воловик В.М. Етнокультурні ландшафти містечок Поділля: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2011. 270 с.
2. Денисик Г.І., Шмагельська М.О., Стефанков Л.І. Мікросередкові процеси в антропогенних ландшафтах: монографія. Вінниця: ПП «Едельвейс ІК⁰», 2010. 208 с.
3. Денисик Г.І., Кізюн А.Г. Сільські ландшафти Поділля: монографія. Вінниця: ПП «Едельвейс ІК⁰», 2012. 200 с.
4. Денисик Г.І., Буряк-Габрись І.О. Містечкові ландшафти Східного Поділля: монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2011. 184 с.
5. Дмитрук О.Ю., Денисик Б.Г. Рекреаційні осередки і геоекотони Середнього Побужжя: монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 204 с.
6. Назарук М.М. Львів на початку ХХІ століття. Львів: Видавництво Старого Лева. 2015. 240 с.

Вішнікіна Л. П., д.пед.н., проф.
Полтавський національний
педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
lvishnikina@gmail.com
Галушка Л. С.
магістрант II курсу
Полтавський національний
педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
lianochka3008@gmail.com

ВПРОВАДЖЕННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ

Особливістю сучасного етапу розвитку суспільства є прискорення темпів його невплиного руху, що зумовлює постійне збільшення кількості інформаційних джерел та інформації. Відповідні зміни відбуваються в освітній галузі. Раніше учні пізнавали світ і трактували події в ньому значною мірою через бачення картини світу вчителем, натомість вони формують таке бачення переважно у процесі «спілкування» з гаджетами. Відповідно до такого, сучасна

освіта, і географічна освіта перш за все, має змінювати концептуальні та методичні підходи до формування в учнів науково-географічної картини світу.

На часі активізація впровадження в освітній процес діяльнісного підходу до навчання, на якому, значною мірою, ґрунтується деклароване у всіх чинних освітніх документах компетентнісне навчання [2; 3]. Ще за часів німецьких класичних філософів, діяльність розглядалась як імпульсивна активність свідомості. У 60-70 роках ХХ ст. такі вчені як Ю.К. Бабанський, Л.В. Занков, М.І. Махмутов, М.Н. Скаткін та інші досліджували психолого-педагогічні аспекти впровадження діяльнісного підходу у процес навчання. Значний внесок у розв'язання цієї проблеми належить видатному психологу О.М. Леонтьєву. Він обґрунтував методологічні принципи теорії діяльності, а саме: предметності, активності, неадаптивної природи предметної діяльності, інтеріоризації й екстеріоризації, опосередкування, психологічної будови діяльності. Варто зазначити, що у його роботах значна увага приділялась мотиваційному аспекті когнітивної діяльності.

Провідні тенденції сучасної освіти полягають в забезпеченні успішної адаптації випускників до життя. Вчитель географії нового покоління зобов'язаний мотивувати учнів щодо успішного навчання, враховуючи їхні індивідуальні особливості, розвивати дослідницьке ставлення до географічних об'єктів, навчити бачити актуальні проблеми довкілля та аналізувати велику кількість інформаційних джерел. У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти 2011 року наголошувалося на необхідності впровадження

діяльнісного підходу, а у чинному Державному стандарті базової середньої освіти (2020 р.) цей підхід розвинуто й визнано його обов'язковим [2; 3].

У Концепції навчання географії України в основній та старшій школі» Інституту педагогіки НАПН України зазначається: «Діяльнісний підхід є одним із основних у навчанні географії України, адже він вимагає не лише сприймати та ретранслювати навчальний матеріал, а й осмислювати його в процесі навчальної діяльності, пропускаючи його через набутий суспільний досвід учня та реалізуючи в здобутих вміннях, навичках та подальших вчинках» [4, с. 8].

Варто зазначити, що саме в момент діяльності учня і відбувається навчання. У царині географічної освіти, мотив, що спонукає учнів до пізнавальної діяльності, пов'язаний із застосуванням проблемних методів навчання. За умови реалізації методу проблемного викладення навчального матеріалу варто виділити такі елементи структури навчальної діяльності: розуміння суперечки, яку містить проблемне запитання чи завдання; усвідомлення мети пізнавальної діяльності; здійснення індивідуального вибору шляхів інтелектуального пошуку; формування предметно-географічної компетентності учня (рис. 1).

Головна мета діяльнісного підходу – навчити учнів вчитися. Його застосування у комплексі із компетентнісним підходом спрямоване на забезпечення здатності учнів застосовувати набуті географічні знання і вміння задля вирішення життєво важливих задач і проблем.

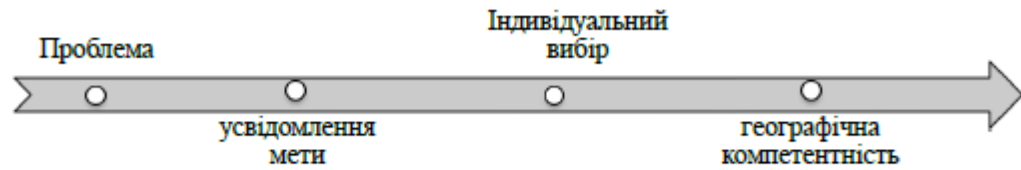

Рис.1. Елементи структури навчальної діяльності

Досягнення такого результату уможливилює системне використання компетентнісно-орієнтованих завдань (КОЗ). КОЗ з географії спрямовані на виконання стандартних і нестандартних завдань, що передбачають знаходження виконавцем способу вирішення з обов'язковим використанням географічних знань, вмінь та сформованих раніше науково-ціннісних установок (рис. 2).

Рис. 2. Структура компетентнісно-орієнтованих завдань з географії

Такі завдання відрізняються від традиційних певними ознаками:

1) обов'язкова вмотивованість виконання завдання та акцентування на значущості результату, який потрібно отримати;

2) умови завдання мають бути сформульовані як сюжет, ситуація чи проблема, задля вирішення яких необхідно застосовувати географічні знання, на які немає прямої вказівки у тексті завдання;

3) географічна інформація у завданнях може бути представлена у різній формі (текст, малюнки, таблиці, схеми, діаграми, карти тощо);

4) в умовах завдання можуть бути зайві відомості чи такі, які призводять до певного протиріччя, що визначає потребу ретельно аналізувати зміст завдання;

5) прямо чи приховано вказується на сферу застосування результатів вирішення завдання [1].

Приклад діяльнісного навчання із використанням КОЗ на уроці географії:

Завдання 1. Художнику запропонували намалювати типи рослинних угруповань України на вибір – ліс, степ та луки. Не роздумуючи він вибрав лісову місцевість, і сказав: «Це найскладніше рослинне угруповання, тому я буду малювати ліс». Чому він так назвав ліс?

Завдання 2. Погода одна з найпопулярніших тем для бесід. Ви проживаєте в точці А, ваша подруга – в точці Б території України. Кожного дня ви спілкуєтесь у програмі Zoom. Звичайно ж ви обговорюєте погоду, яка в даний час у вашій місцевості. Чому в точці А та в точці Б, які знаходяться на одній широті, може бути істотна різниця амплітуд річних температур?

Рис. 3. Графічне зображення до завдання 2

Варто виокремити головні риси застосування діяльнісного підходу до навчання на уроках географії:

- індивідуальний підхід до кожного учня (особистісний розвиток учня);
- висока мотивація учнів до процесу навчально-пізнавальної діяльності;
- розвиток соціальної взаємодії;
- активне навчання географії;
- навчально-пізнавальні дії учнів: аналізують, досліджують, систематизують, спостерігають, прогнозують тощо;
- різноманітність форм організації навчально-пізнавальної діяльності учнів: спостереження за погодою, самостійний навчальний експеримент, практичні завдання з географії, географічні вправи, вирішення географічних задач, моделювання географічних об'єктів тощо.

Отже, можна зробити висновок, що уроки географії повинні формувати компетентного учня, який не тільки карбує певну суму знань, а й спроможний орієнтуватися в інформаційному просторі,

досягати наперед визначеного результату, застосовувати власні навчальні досягнення з прикладною метою. Усе зазначене вище реалізується за умови використання діяльнісного підходу в поєднанні з компетентнісним підходом до навчання. Саме діяльнісний підхід уможливорює активне навчання географії, коли знання стають засобом, а не метою. Наразі є потреба в активних розвідках щодо методичного апарату впровадження діяльнісного підходу у процес навчання географії, оскільки лише на основі його системного використання можливо формувати науково-географічну картину світу учнів у сучасній школі.

Список використаних джерел

1. Вішнікіна Л.П. Компетентнісно-орієнтовані завдання з географії. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, III (32), Issue: 63. Budapest, 2015. С.10–14.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
4. Концепція навчання географії України в основній та старшій школі / за заг. ред. д-ра пед. наук О. М. Топузова та канд. пед. наук О. Ф. Надтоки. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 56 с.

*Вітенко В.А. к.біол.н., доц.
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
uman.vitenko@ukr.net
Мовчан С.А. студент
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

ЕКОЛОГІЧНА ПЛАСТИЧНІСТЬ АБОРИГЕННИХ ДЕРЕВНИХ ПОРІД НА ТЕРИТОРІЇ МІСТА УМАНЬ

Різка зміна кліматичних умов негативно впливає а ріст аборигенних деревних порід, які зростають в різноманітних ґрунтово-кліматичних зонах України. Для подальшого успішного